

การเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา
ที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

The Educational Innovative Organization for Secondary Schools
Which Awarded from Office of the Basic Education Quality Awards

¹ณัฐปภัสร สกุนพัฒนรดา และ ²จันทรัศม์ ภูติอริยวัฒน์

¹Natpapat Sakunpatrada and ²Jantarat Phutariyawat

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand

Email: ¹natpapat.rada@g.swu.ac.th, ²jantaphu@gmail.com

Received June 10, 2022; Revised July 4, 2022; Accepted July 21, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสานวิธี ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู โรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคกลางและภาคตะวันออก จำนวน 13,931 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน จำนวน 375 เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.94 วิเคราะห์ข้อมูลโดย สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ สำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่านที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1) การเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและสมรรถนะของบุคลากร 2) วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และเป้าหมายของการเป็นองค์กรนวัตกรรม 3) เครือข่ายความร่วมมือการจัดการศึกษา 4) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารภายในสถานศึกษา และ 5) วัฒนธรรมและบรรยากาศเชิงนวัตกรรมของสถานศึกษา

2) แนวทางการพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษานั้น ผู้บริหารต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมให้บุคลากรมี

อิสระในการคิด ให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา มีเครือข่ายความร่วมมือการจัดการศึกษากับทุกภาคส่วน บริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล สร้างกำลังคนให้มีศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

คำสำคัญ: องค์การนวัตกรรมทางการศึกษา; แนวทางการพัฒนาสถานศึกษา; โรงเรียนรางวัลคุณภาพ

Abstract

This article aimed to (1) study the composition of educational innovation organizations of secondary schools that were awarded from the Office of the Basic Education Quality Awards; and (2) propose guidelines for developing secondary schools under the Office of the Basic Education Commission for educational innovation organizations. This research was mixed method research. For quantitative research, there were 13,931 school administrators and teachers from secondary schools who were awarded by the Office of the Basic Education Quality Awards in the central and eastern regions of Thailand. The sample consisted of 375 They were selected by multi-stage random sampling. Research instrument was the questionnaire scale estimates the 5 levels with reliability value Of 0.94 and data were analyzed by using descriptive statistics and exploratory factor analysis. For qualitative research, the target group consisted of 5 eminent people from a purposive sample. The research instrument was a semi-structured interview and analyzed by content analysis. The research results were found as follows:

1) the components of the educational innovative organization of secondary schools which awarded from Office of the Basic Education Quality Awards consisted of 5 components, which were 1) innovative leadership and competency of personnel 2) vision, strategy and goals of being an innovative organization 3) a network for cooperation in education management 4) information and communication technology within educational institutions and 5) culture and innovative atmosphere of educational institutions.

2) guidelines for developing secondary schools under the Office of the Basic Education Commission for educational innovative organization found that administrators must keep up with the changes. Encourage personnel to have independent thinking. Involve teachers in defining the vision of the school. There is a network of cooperation in education management with all sectors. Management based on good governance. Build manpower to have the potential to use information and communication technology.

Keywords: Educational innovative organization; guidelines for developing schools; school quality awards

บทนำ

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม เข้าสู่สังคมในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงบริบทในโลก โดยถูกขับเคลื่อนด้วยความรู้นวัตกรรม เทคโนโลยี สังคม วัฒนธรรม การเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว (Junkrapor, 2019) รัฐบาลได้กำหนดให้มียุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศในระยะยาว และนำประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยมีพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 เป็นกลไกในการจัดทำและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ การวิจัยและนวัตกรรมซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ ขณะเดียวกันแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 – 2579 ให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์ การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรมเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา (Office of the Permanent Secretary Ministry of Education, 2020) รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ขับเคลื่อนโรงเรียนมาตรฐานสากล มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 มีเป้าหมายเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพเทียบเคียงมาตรฐานสากล โรงเรียนมาตรฐานสากลจึงเป็นองค์กรนวัตกรรมการจัดการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำมาใช้เป็นมาตรการในการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยมีองค์ประกอบหลัก 2 ส่วน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล และการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการกำหนดนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งมั่นพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็น “การศึกษาขั้นพื้นฐานวิถีใหม่ วิถีคุณภาพ” (Office of the Basic Education Commission, 2020) การเป็นองค์กรนวัตกรรมจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้ทุกองค์การสร้างจุดยืนที่เข้มแข็ง สามารถอยู่รอด เจริญเติบโต และมีสมรรถนะในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

องค์กรนวัตกรรมเป็นองค์กรที่ประสบความสำเร็จจากการดำเนินงานด้วยความคิดสร้างสรรค์ (Blumberg & Greenfield, 1986) ทำในสิ่งที่แตกต่างจากสิ่งเดิม มีความสามารถคิดค้นทำสิ่งใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนา ทั้งในรูปแบบการบริหารจัดการทำแผนยุทธศาสตร์การกำหนด กลยุทธ์และวิสัยทัศน์ (Laundy, 2006) สามารถปรับปรุง เปลี่ยนแปลงกระบวนการทางความคิดเพื่อก่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่แตกต่างและเป็นประโยชน์ทางการแข่งขัน (McKeown, 2008) และสำหรับการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษานั้น สถานศึกษาต้องมีความสามารถคิดค้นทำสิ่งใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาได้ตั้งแต่กระบวนการ ทำงาน และการผลิตผลงาน รวมถึงการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนตามศักยภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Pranjankett, 2014) สนับสนุนบุคลากรให้มีการสร้าง

นวัตกรรม จนทำให้สถานศึกษามีขีดความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมในด้านต่าง ๆ โดยมีการบริหารจัดการระบบและทรัพยากรต่าง ๆ มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือลักษณะขององค์การ และมีการเลือกใช้ความคิดใหม่เพื่อเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมที่ทำให้นวัตกรรมกระจายทั่วทั้งองค์การ (Saengthanang, 2020) การที่สถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่มีการพัฒนาขีดความสามารถในการสร้างสรรค์กระบวนการคิดของบุคลากร รวมถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างสมเหตุสมผลนั้น สืบเกิดได้จากผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล 2018 (Programme for International Student Assessment: PISA) ของประเทศไทย (Ministry of Education, 2021) พบว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้น การที่จะพัฒนาสถานศึกษาสู่การพิจารณาโรงเรียนคุณภาพจึงเป็นเรื่องท้าทายสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

อย่างไรก็ตาม การที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษารวมถึงมีการพัฒนาศักยภาพเพื่อการแข่งขันขึ้นมาได้ ควรมีแนวทางหรือต้นแบบเพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้โรงเรียนสถานศึกษามีขีดความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมในด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

บทความวิจัยนี้นำเสนอผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจและเสนอแนวทางการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

องค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา

ผู้วิจัยศึกษาจากแนวคิดของ Sittisomboon (2009) ซึ่งอธิบายความหมายขององค์การแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาว่า องค์การหรือสถาบันการศึกษาที่มีการกระทำใหม่ การสร้างใหม่หรือการพัฒนาตัดแปลงจากสิ่งใด ๆ แล้วทำให้การศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดีขึ้นกว่าเดิมทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนเปลี่ยนแปลงในการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็วมีแรงจูงใจในการเรียน ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดกับผู้เรียน และแนวคิดของ Rimkheeree (2019)

ซึ่งอธิบายว่าองค์การแห่งนวัตกรรมการศึกษา หมายถึง สถานศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษาที่มีการบริหารจัดการในการเพิ่มขีดความสามารถการสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านต่าง ๆ โดยมีการบริหารจัดการระบบและทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์การ มีการส่งเสริม สนับสนุน การคิดค้นการสร้างสรรค์การนำสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น หรือเป็นการพัฒนาดัดแปลง ต่อยอด นวัตกรรมจากสิ่งที่มีอยู่แต่เดิมให้ดีขึ้น จนเกิดเป็นนวัตกรรมการศึกษาที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการและยกระดับคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายของโรงเรียน กลายเป็นระเบียบวิธีปฏิบัติของสถานศึกษาได้

องค์ประกอบขององค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์องค์ประกอบขององค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา โดยการนำแนวคิดของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศมาจัดเรียงองค์ประกอบที่สอดคล้องกัน และองค์ประกอบมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน หรือมีความหมายในทิศทางเดียวกันเป็นแนวทางในการสังเคราะห์องค์ประกอบขององค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดและผลการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบขององค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาของ Adams et al. (2006) ได้เสนอแนวคิดว่าองค์การการศึกษาที่จะประสบความสำเร็จและอยู่รอดท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็ว ขึ้นอยู่กับการมีความคิดสร้างสรรค์ การค้นพบสิ่งใหม่ และการสร้างนวัตกรรม แนวคิดของ Leithwood & Jantzi (2009) ที่ว่าคุณลักษณะขององค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย แรงจูงใจและความมุ่งมั่นของบุคลากร บุคลากรเชิงรุก มีเป้าหมายชัดเจน มีวิสัยทัศน์และพันธกิจ และ มีการพัฒนาบุคลากร แนวคิดของ Esteves (2018) ที่ว่าคุณลักษณะขององค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาประกอบด้วย การทำงานร่วมกัน และ การปรับตัวและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง และ Prajankett (2014) ได้เสนอแนวคิดว่า หากองค์การทางการศึกษามีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำอย่างเหมาะสม องค์การมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม และครู บุคลากรทางการศึกษามีนิสัยนวัตกรรม ย่อมส่งผลให้เป็นองค์การแห่งนวัตกรรมการศึกษาที่สามารถสร้างนวัตกรรมได้อย่างต่อเนื่อง มีศักยภาพพร้อมในการแข่งขัน และสร้างคุณค่าแก่องค์การได้อย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ Chumwaengwapee (2017) เรื่อง การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) สามารถสรุปองค์ประกอบขององค์กรนวัตกรรมได้ ดังนี้ 1) มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม 2) การปรับปรุงโครงสร้างองค์กร 3) มุ่งเน้นความสำคัญของบุคลากร 4) พัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง 5) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 6) การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และผลการวิจัยของ Saengthanang (2020) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า องค์ประกอบขององค์กรนวัตกรรมสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ เป้าหมาย องค์กรนวัตกรรม 2) โครงสร้างองค์กร 3) วัฒนธรรม ค่านิยม องค์กร 4) บรรยากาศองค์กร 5) ผู้นำองค์กร

นวัตกรรม 6) ทักษะบุคลากร 7) การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ 8) การสนับสนุนทรัพยากร 9) การให้รางวัลความสำเร็จ 10) การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร และ 11) การประเมินผลนวัตกรรม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังศึกษาแนวคิดของ Korhonen et al. (2014), Chamchoy (2012), On-Ay (2015), Morakul (2017), Rimkheeree (2019), Maneenop (2019), and Boonkua (2019) โดยพิจารณาองค์ประกอบองค์การนวัตกรรมทางการศึกษาจากความสำเร็จขององค์กร ปรากฏว่า บางองค์ประกอบเป็นองค์ประกอบเดียวกัน บางองค์ประกอบมีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกัน หรือมีความหมายในทิศทางเดียวกัน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงจัดกลุ่มพิจารณาองค์ประกอบที่สอดคล้องกันมากที่สุด จากนั้นนำไปสรุปเป็นประเด็นองค์ประกอบองค์การนวัตกรรมทางการศึกษา ส่วนองค์ประกอบที่เหลือได้นำไปจัดกลุ่มตามความสำเร็จเพื่อสร้างเป็นองค์ประกอบองค์การนวัตกรรมทางการศึกษา ดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ กลยุทธ์และเป้าหมายขององค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา 2) โครงสร้างองค์กรของสถานศึกษา 3) วัฒนธรรมและบรรยากาศเชิงนวัตกรรม 4) การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา 5) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จาก 6) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมการของบุคลากร 7) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม 8) เครือข่ายความร่วมมือที่หลากหลาย

การพัฒนาองค์กร

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดของ Schermerhorn (2005) ที่อธิบายถึงการพัฒนาองค์กร ว่าเป็นความพยายามแบบองค์รวม ในการปรับปรุงความสามารถขององค์กร เพื่อจัดการกับสภาพแวดล้อมและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ขององค์กร แนวคิดของ Personnel Management Association of Thailand (2019) ได้อธิบายการพัฒนาองค์กร ว่าเป็นเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้ในการบริหาร และพัฒนาองค์กรเพื่อให้องค์กรสามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาทั่วทั้งการเปลี่ยนแปลง พร้อมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรอย่างเป็นระบบ เป็นความพยายามระยะยาวที่จะปรับปรุงการแก้ปัญหขององค์กรและฟื้นฟูองค์กรโดยจะดำเนินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมขององค์กรโดยเฉพาะวัฒนธรรมของการทำงานเป็นทีม ซึ่งการพัฒนาองค์กรเป็นกระบวนการการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนไว้ล่วงหน้า

กระบวนการพัฒนาองค์กร

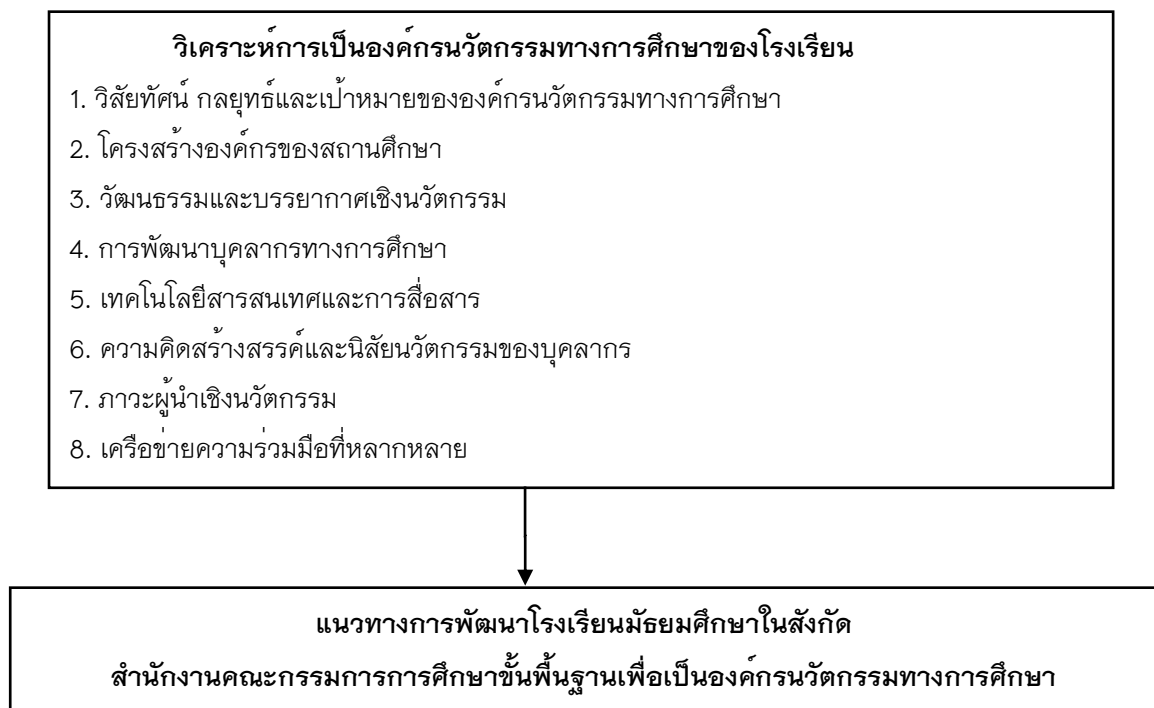
ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดของ Senge (1994) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาองค์กรว่า องค์กรที่จะพัฒนาไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมควรมีกลยุทธ์ที่ชัดเจน มีการวัดผลการปฏิบัติงานด้านนวัตกรรม มีการรวบรวมความคิดสร้างสรรค์ สนับสนุนให้เกิดการคิดนอกกรอบ มีทักษะด้านนวัตกรรม และมีการใช้เทคโนโลยีมาสนับสนุนการติดต่อสื่อสารและประสานงานการทำงานร่วมกัน และแนวคิดของ Thepkraiwin (2011) ที่อธิบายถึงวิธีการพัฒนาองค์กรที่จำแนกตามกลุ่มเป้าหมายงาน ภารกิจ และกระบวนการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ จึงมีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงองค์กรเพื่อวัตถุประสงค์ในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร

ดังนั้น สรุปจากการทบทวนวรรณกรรมได้ว่า ผู้วิจัยนำแนวคิดองค์ประกอบองค์การนวัตกรรมทางการศึกษา มาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา

ของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนำแนวคิดองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา และการพัฒนาองค์กรมาสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดองค์กรนวัตกรรม องค์ประกอบองค์กรนวัตกรรม และแนวคิดการพัฒนาองค์กรและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถนำมากำหนดกรอบแนวคิด ดังรูป

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กับการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคกลางและภาคตะวันออก จำนวน 13,931 คน (Office of the Basic Education Commission, 2020) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาค

กลางและภาคตะวันออก จำนวน 375 คน ได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) โดยมีวิธีการ คือ 1) ศึกษาข้อมูลรายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) โดยสุ่มเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก และ 3) ทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยจับสลากจำนวนผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา ตามสัดส่วนของจำนวนประชากรในโรงเรียนเพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนด

งานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ ความสามารถ และ/หรือ ประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนนวัตกรรม รวม 5 คน โดยวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาศึกษานิเทศก์ และครู ที่ปฏิบัติงานในสำนักงานเขตพื้นที่ ศึกษาธิการจังหวัด หรือโรงเรียนที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่า ชำนาญการพิเศษ มีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป รายนามผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย นายวันดี กิวัฒนา, ดร.อภิสิทธิ์ รอดบำเรอ, ดร.นิตยา มั่นชำนาญ, ว่าที่ร้อยตรีลมล บัญมานะ และ นายสมรักษ์ ชูศิริ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย งานวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการค้นคว้าแนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการเพื่อกำหนดเป็นกรอบในการสร้างข้อคำถาม ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผู้วิจัยได้นำข้อคำถามที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (index of item objectives congruence: IOC) มีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.60–1.00 แสดงว่าข้อคำถามที่สร้างขึ้นมีความเที่ยงตรงที่สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ รวมถึงทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างพบว่ามีความสัมพันธ์แอลฟาของคอนบราต (Cronbach's Alpha coefficient) เท่ากับ 0.94 และสำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interviews) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล โครงการวิจัยนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หมายเลขรับรอง SWUEC-G-057/2565 โดยมีมติรับรอง ในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2565 ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 22 แห่ง ในภาคกลางและภาคตะวันออก เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 375 คน และส่งเอกสารชี้แจงข้อมูลสำหรับตัวอย่างวิจัยก่อนลงนามในหนังสือแสดงความยินยอมเข้า

ร่วมโครงการวิจัย ข้อมูลทั้งหมดของตัวอย่างวิจัยจะถูกปกปิดเป็นความลับ และนำมาใช้ในการวิเคราะห์ผลการศึกษาเป็นภาพรวม โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ผู้วิจัยนำส่งแบบสอบถามทั้งทางไปรษณีย์แบบฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ และเดินทางด้วยตนเองไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ติดตามการส่งแบบสอบถามกลับคิดเป็นร้อยละ 100 สำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครู ที่มีประสบการณ์บริหารองค์กรนวัตกรรมการศึกษา มีผลการดำเนินงานโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ โดยนัดหมายและเก็บข้อมูลเป็นการส่วนตัว

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยนี้ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผู้วิจัยได้ทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้ EFA ด้วยการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยพิจารณาค่าสถิติ Kaiser–Meyer–Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) และ Bartlett’s test of Sphericity พบว่า ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมีความเหมาะสมและเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นนอกจากนี้ ในการวิจัยนี้ยังใช้เกณฑ์การพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ที่มากกว่า .50 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ของข้อความที่ถูกบันทึกไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อความที่สัมพันธ์กันแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติทดสอบ KMO (Kaiser–Meyer–Olkin)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติทดสอบ KMO (Kaiser–Meyer–Olkin) ได้เท่ากับ 0.982 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.50 แสดงว่า ตัวแปรแต่ละองค์ประกอบนั้นมีความสัมพันธ์กันในขนาดที่เหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ และเมื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วยค่าสถิติของบาร์ทเลทท์ (Bartlett’s test of Sphericity) พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ข้อมูลมีความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบ ดังแสดงในตาราง 1

ตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

การทดสอบ		ค่าสถิติ
KMO (Kaiser–Meyer–Olkin Measure of Sampling Adequacy)		0.982
Bartlett’s test of Sphericity	Approx. Chi–Square	21123.156
	Df	1485
	Sig.	0.000

1.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) ของการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีข้อคำถามทั้งหมด 55 ข้อ โดยใช้การพิจารณาตามเกณฑ์การคัดเลือกองค์ประกอบที่มีค่าไอเก็น (Eigenvalue) มากกว่า 1.00 มีตัวแปรอธิบายองค์ประกอบตั้งแต่ 3 ตัวแปรขึ้นไป และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป พบว่าจากทั้งหมด 8 องค์ประกอบตามการทบทวนวรรณกรรม เหลือเพียง 5 องค์ประกอบจากข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมทั้ง 5 องค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของชุดข้อมูลทั้งหมดได้ ร้อยละ 71.75 เป็นไปตามที่ Habing (2020) อธิบายไว้ว่า องค์ประกอบที่ดีควรอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรได้อย่างน้อยที่สุดร้อยละ 50 จึงจะถือว่าใช้ได้ ค่าน้ำหนักของแต่ละองค์ประกอบ หลังจากการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบรวม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก และผลการหมุนแกนองค์ประกอบแบบมูมจากด้วยวิธีแวกซ์ ทำให้ได้องค์ประกอบของการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้น องค์ประกอบการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 อธิบายตัวแปรความสำคัญได้ 23 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.518–0.748 โดยตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุดคือ ผู้บริหารมีความสามารถในการกระตุ้นให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาสู่สากล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.748 ซึ่งโดยรวมองค์ประกอบนี้มีค่าไอเก็น (Eigenvalue) เท่ากับ 13.341 เมื่อเทียบกับค่าไอเก็นกับองค์ประกอบอื่นแล้ว องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 ผู้วิจัยตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารและสมรรถนะของบุคลากร” องค์ประกอบที่ 2 อธิบายตัวแปรความสำคัญได้ 5 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.610–0.708 โดยตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุดคือ สถานศึกษามีแผนกลยุทธ์และการวางแผนการดำเนินงานในการกิจต่าง ๆ สอดคล้องกับการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.708 ซึ่งโดยรวมองค์ประกอบนี้มีค่าไอเก็น (Eigenvalue) เท่ากับ 7.568 เมื่อเทียบกับค่าไอเก็นกับองค์ประกอบอื่นแล้ว องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 2 ผู้วิจัยตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และเป้าหมายของการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา” องค์ประกอบที่ 3 อธิบายตัวแปรความสำคัญได้ 6 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.579–0.672 โดยตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุดคือ สถานศึกษามีการปลูกฝังแนวคิดการทำงานแบบมีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มความสำเร็จในการทำงาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.672 ซึ่งโดยรวมองค์ประกอบนี้มีค่าไอเก็น (Eigenvalue) เท่ากับ 6.808 เมื่อเทียบกับค่าไอเก็นกับองค์ประกอบอื่นแล้ว องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 3 ผู้วิจัยตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า

“เครือข่ายความร่วมมือการจัดการศึกษา” องค์ประกอบที่ 4 อธิบายตัวแปรความสำคัญได้ 4 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.522 – 0.736 โดยตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุดคือ สถานศึกษามีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการสื่อสารทั่วทั้งองค์กร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.736 ซึ่งโดยรวมองค์ประกอบนี้มีค่าไอเก้น (Eigenvalue) เท่ากับ 6.579 เมื่อเทียบกับค่าไอเก้นกับองค์ประกอบอื่นแล้ว องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 4 ผู้วิจัยตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารภายในสถานศึกษา” และองค์ประกอบที่ 5 อธิบายตัวแปรความสำคัญได้ 3 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.533–0.682 โดยตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุดคือ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมจากภายนอกมีผลกระทบต่อบรรยากาศการทำงานร่วมกันของสถานศึกษา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.682 ซึ่งโดยรวมองค์ประกอบนี้มีค่าไอเก้น (Eigenvalue) เท่ากับ 5.167 เมื่อเทียบกับค่าไอเก้นกับองค์ประกอบอื่นแล้ว องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 5 ผู้วิจัยตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “วัฒนธรรมและบรรยากาศเชิงนวัตกรรมของสถานศึกษา”

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างพบว่า แนวทางการพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษานั้น ผู้บริหารต้องทันเหตุการณ์ต่อการเปลี่ยนแปลง วิเคราะห์สถานการณ์และโน้มน้าวการเปลี่ยนแปลง เพื่อเตรียมการด้านความพร้อมของการมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นสู่การปรับกระบวนการทำงาน และ ส่งเสริมให้บุคลากรมีอิสระในการคิด เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นนำไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรมในการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารจะให้ครูร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนโดยมีกรอบแนวคิดพื้นฐานในการออกแบบวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และเป้าหมายการบริหารเชิงนวัตกรรมอย่างเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีเครือข่ายความร่วมมือ ร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือชุมชน เพื่อให้การจัดการการศึกษาให้เป็นไปอย่างราบรื่น ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหาร รวมถึงการสร้างกำลังคนให้มีศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สนับสนุนการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการบริหารจัดการ มีการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ภายในโรงเรียนอย่างรอบด้านสนับสนุนงบประมาณในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบเครือข่าย ให้เข้ามาใช้ในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ จัดบรรยากาศการทำงานมุ่งพัฒนาสู่การเป็นสถาบันแห่งนวัตกรรม มุ่งเน้นให้บุคลากรคิดสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

องค์ประกอบการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารและสมรรถนะของบุคลากร 2) วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และ

เป้าหมายของการเป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษา 3) เครือข่ายความร่วมมือการจัดการศึกษา 4) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารภายในสถานศึกษา และ 5) วัฒนธรรมและบรรยากาศเชิงนวัตกรรมของสถานศึกษา โดยใช้ในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้เป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษา ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารและสมรรถนะของบุคลากร เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 1 ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารเป็นผู้นำในการริเริ่มสิ่งใหม่ มีความคิดสร้างสรรค์ มีสมรรถนะในการกระตุ้นการสร้างนวัตกรรมในสถานศึกษา มีความคิดก้าวหน้าอยู่เสมอ และส่งเสริมให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน และมีทัศนคติที่ดี มีความมุ่งมั่นใฝ่หาความรู้ มีความคิดอย่างเป็นระบบ กล้าคิด กล้าทำ และกล้าเสี่ยงต่อโอกาสใหม่ ๆ ทางการพัฒนาสถานศึกษา วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และเป้าหมายของการเป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษา เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 2 เนื่องจาก สถานศึกษามีแผนกลยุทธ์และการวางแผนการดำเนินงานในการกิจต่าง ๆ สอดคล้องกับการเป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษา รวมถึงมีวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และ พันธกิจ เกี่ยวกับการเป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษา อีกทั้งส่งเสริมให้บุคลากรสร้างสรรค์กิจกรรมหรือโครงการตามแผนการเป็นองค์กรนวัตกรรม ฯลฯ เครือข่ายความร่วมมือการจัดการศึกษา เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 3 เนื่องจาก สถานศึกษามีการปลูกฝังแนวคิดการทำงานแบบมีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มความสำเร็จในการทำงาน สถานศึกษาจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อส่งเสริม การเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร ฯลฯ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารภายในสถานศึกษา เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญรองลงมาเป็นอันดับ 4 เนื่องจากสถานศึกษามีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการสื่อสารทั่วทั้งองค์กร ผู้บริหารสนับสนุนให้ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง สถานศึกษา มีรูปแบบและช่องทางการสื่อสารด้วยสื่อที่หลากหลาย และ สถานศึกษามุ่งเน้นการสื่อสารระหว่างผู้บริหารและบุคลากร เพื่อรับทราบข้อมูลทุกด้านและสภาพการปฏิบัติงาน และวัฒนธรรมและบรรยากาศเชิงนวัตกรรมของสถานศึกษา เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับสุดท้าย เนื่องจาก การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมจากภายนอกมีผลต่อบรรยากาศการทำงานร่วมกันของสถานศึกษา สถานศึกษาจัดบรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม และสถานศึกษามุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมให้เป็นค่านิยมในการทำงาน

สอดคล้องกับแนวคิดของ Prajankett (2014) ที่ว่าสถานศึกษาต้องมีความสามารถคิดค้นทำสิ่งใหม่ ๆ และจะต้องมีผู้บริหารซึ่งเป็นทางเสือกกำหนดทิศทางขององค์การ เป็นผู้ที่มิภาวะผู้นำในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง แนวคิดของ Adams et al. (2006) ที่ว่าการเปลี่ยนแปลงลักษณะองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ที่ต้องมีการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาการบริหารงานใหม่ ๆ รวมไปถึงการสร้างนิสัยนวัตกรรมให้เกิดขึ้นกับครูบุคลากรทางการศึกษาต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีรูปแบบการทำงานใหม่ ๆ อยู่เสมอ แนวคิดของ Chamchoy (2012) ที่ว่าการกำหนดทิศทาง วัตถุประสงค์เป้าหมาย และกลยุทธ์ที่ชัดเจนที่สามารถพัฒนาองค์การ

ให้มุ่งสู่การเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมรวมถึงความมุ่งมั่นทุ่มเทของผู้บริหาร เป็นคุณลักษณะขององค์กรนวัตกรรม รวมถึงความเชื่อมโยงกับปัจจัยภายนอกองค์กรก็จัดว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญเนื่องจากหลายครั้งที่นวัตกรรมที่สำคัญภายในองค์กรไม่ได้เกิดขึ้นจากภายในแต่เป็นการเชื่อมโยงแนวคิดต่าง ๆ จากภายนอกเข้ามาสู่องค์กร ไม่ว่าจะเป็นจากนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้บริหารควรมุ่งมั่นและผลักดันให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมภายในองค์กรด้วยการเห็นคุณค่าของนวัตกรรมเป็นสำคัญ ต้องมีบุคลากรสำคัญที่จะทำหน้าที่ตามบทบาทต่าง ๆ ภายใต้กระบวนการนวัตกรรม สถานศึกษาจะต้องมีความเชื่อมั่นต่อการสร้างนวัตกรรมและให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงและพัฒนาบุคลากร ให้กลายเป็นค่านิยมของบุคลากรและเป็นวัฒนธรรมขององค์กรในที่สุด แนวคิดของ Leithwood & Jantzi (2009) ที่ว่า คุณลักษณะที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย แรงจูงใจและความมุ่งมั่นของบุคลากร การมีเป้าหมายชัดเจน มีวิสัยทัศน์และพันธกิจ และ มีการพัฒนาบุคลากร แนวคิดของ Korhonen et al. (2014) ได้อธิบายถึงคุณลักษณะขององค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักคือ สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ของนักเรียน ทักษะ ความเป็นมืออาชีพของครู ภาวะผู้นำ และเครือข่ายความร่วมมือ แนวคิดของ Adair (1996) ที่ว่า การเปิดกว้างในการติดต่อสื่อสารความเป็นอิสระทางข้อมูล ข่าวสาร เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้บริหารเกิดแนวความคิดใหม่ ๆ นำไปสู่การสร้างนวัตกรรมในที่สุด

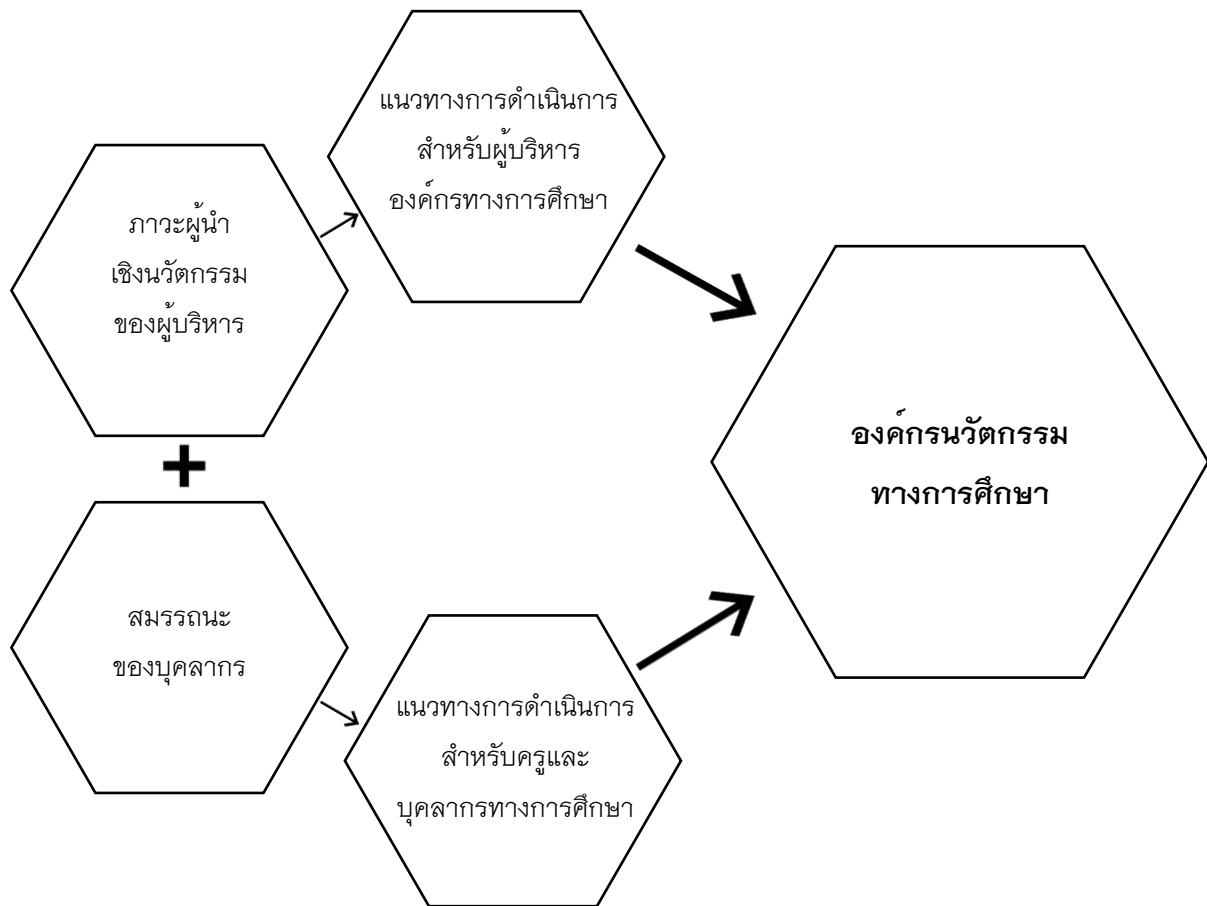
นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Morakul (2017) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจเกี่ยวกับองค์ประกอบที่เป็นองค์การแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย การจัดการความรู้ การบริหารเชิงกลยุทธ์ ภาวะผู้นำ บรรยากาศองค์กร การทำงานเป็นทีม โครงสร้างองค์กร วัฒนธรรมองค์กร และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Maneenop (2019) ในบางองค์ประกอบ ได้แก่ วิสัยทัศน์ร่วม โครงสร้างแบบยืดหยุ่น ทีมนวัตกรรม กลยุทธ์นวัตกรรม นิสัยนวัตกรรม วัฒนธรรมและ บรรยากาศที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม และการสื่อสารแบบเปิด ผลการวิจัยของ Chumwaengwapee (2017) โดยผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน มีความสอดคล้องกันในบางองค์ประกอบ คือ มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม การปรับปรุง โครงสร้างองค์กร มุ่งเน้นความสำคัญของบุคลากร พัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และผลการวิจัยของ Saengthanang (2020) โดยผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์กรแห่งนวัตกรรมสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ เป้าหมาย องค์กรนวัตกรรม โครงสร้างองค์กร วัฒนธรรม ค่านิยม องค์กร บรรยากาศองค์กร ผู้นำองค์กรนวัตกรรม ทักษะบุคลากร การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ การสนับสนุนทรัพยากร การให้รางวัลความสำเร็จ การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร และ การประเมินผลนวัตกรรม

แนวทางการพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษานั้น ผู้บริหารต้องทันเหตุการณ์ต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริม

ให้บุคลากรมีอิสระในการคิด เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็น ผู้บริหารให้ครูร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนโดยมีกรอบแนวคิดพื้นฐานในการออกแบบวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และเป้าหมายการบริหารเชิงนวัตกรรมอย่างเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีเครือข่ายความร่วมมือ ร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก รวมถึงการสร้างกำลังคนให้มีศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการบริหารจัดการ มีการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ภายในโรงเรียนอย่างรอบด้าน การสนับสนุนงบประมาณในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบเครือข่าย ให้เข้ามาใช้ในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ จัดบรรยากาศการทำงานมุ่งพัฒนาสู่การเป็นสถาบันแห่งนวัตกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ Thepkraiwin (2011) ที่อธิบายถึงแนวทางการพัฒนาองค์กร ด้านการพัฒนาบุคคล กลุ่มบุคคล จะต้องพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ จึงมีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงองค์กรเพื่อวัตถุประสงค์ในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร และแนวคิดของ Peters & Waterman (1982) ที่เสนอแนวคิดที่ว่า ประสิทธิภาพขององค์กรเกิดจากความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ประกอบด้วย โครงสร้างองค์กร กลยุทธ์ การจัดการบุคคลเข้าทำงาน การจัดการที่มีรูปแบบวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะองค์กร ระบบ ทักษะ/ความเชี่ยวชาญและ ค่านิยมร่วมระหว่างคนในองค์กร และสอดคล้องกับแนวคิดของ Plunkett (1994) ที่ว่าการพัฒนาองค์กรมีลักษณะสำคัญคือ การให้ความสำคัญกับเป้าหมายและกระบวนการ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระยะปานกลางหรือระยะยาว การสร้างการมีส่วนร่วมของคนในองค์กร เปลี่ยนบทบาทจากผู้นำเป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กร และการให้ความสำคัญกับแผน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) การเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบองค์ความรู้ใหม่ในการวิจัยครั้งนี้ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา คือ “ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารและสมรรถนะของบุคลากร” ซึ่งเป็นองค์ประกอบใหม่ที่มีค่าองค์ประกอบ (Factor Loading) มากที่สุด นำไปสู่แนวปฏิบัติของสถานศึกษาในการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณลักษณะของการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นระดับผู้บริหาร ซึ่งได้แนวทางการปฏิบัติในเชิงภาวะผู้นำ คือ ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม สนับสนุนส่งเสริมให้ครูพัฒนานวัตกรรม ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ส่วนรวมและมุ่งที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ผู้บริหารต้องวิเคราะห์สถานการณ์และโน้มน้าวการเปลี่ยนแปลง และในส่วนของคุณครูและบุคลากรทางการศึกษาจะได้แนวทางการปฏิบัติในเชิงสมรรถนะบุคลากร คือ บุคลากรต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ กล้าคิด กล้าทำ และกล้าเสี่ยงต่อโอกาสใหม่ ๆ ทางการพัฒนาสถานศึกษา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รวมถึงต้องใช้กระบวนการคิดอยู่เสมอ

ภาพที่ 2 แสดงองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย

สรุป

การเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและสมรรถนะของบุคลากร วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และเป้าหมายของการเป็นองค์กรนวัตกรรม เครือข่ายความร่วมมือการจัดการศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารภายในสถานศึกษา และ วัฒนธรรมและบรรยากาศเชิงนวัตกรรมของสถานศึกษา และ แนวทางการพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษานั้น ผู้บริหารต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมให้บุคลากรมีอิสระในการคิด ให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา มีเครือข่ายความร่วมมือการจัดการศึกษากับทุกภาคส่วน ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหาร รวมถึงสร้างกำลังใจให้คักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

องค์ประกอบเชิงสำรวจของการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สำคัญที่สุดคือ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารและสมรรถนะของบุคลากร ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ผู้บริหารต้องแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการบริหารจัดการ การจูงใจให้ครูและบุคลากรปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ กระตุ้นให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษา และสนับสนุน ส่งเสริมให้บุคลากรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าทำ และกล้าเสี่ยงต่อโอกาสใหม่ ๆ ทางการพัฒนาสถานศึกษา และแนวปฏิบัติสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้บริหารต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมให้บุคลากรมีอิสระในการคิด ให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา มีเครือข่ายความร่วมมือการจัดการศึกษา สร้างกำลังคนให้มีศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา คือ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารและสมรรถนะของบุคลากร วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และเป้าหมายของการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา เครือข่ายความร่วมมือการจัดการศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารภายในสถานศึกษา และ วัฒนธรรมและบรรยากาศเชิงนวัตกรรมของสถานศึกษา สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรนำผลการวิเคราะห์เชิงสำรวจการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา ไปทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษา สำหรับผู้บริหารองค์กรทางการศึกษาทุกภาคส่วน

References

- Adair, J. E. (1996). *Effective Innovation: How to Stay Ahead of The Competition*. Pan Books.
- Adams, R., Bessant, J., & Phelps, R. (2006). Innovation management measurement: A review. *International Journal of Management Reviews*, 8(1), 21–47.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-2370.2006.00119.x>
- Blumberg, A., & Greenfield, W. (1986). *The Effective Principle: Perspectives on School Leadership* (2nd ed.). Ally and Bacon.
- Boonkua, A. (2019). A confirm factor analysis of innovative organization in basic education institutions: A case study in Thailand. *Revista ESPACIOS*, 40(44), 14.

- Chamchoy, S. (2012). Concept of Innovation for School Management in the 21st Century. *Journal of Education Naresuan University*, 14(2), 117–128.
- Chumwaengwapee, A. (2017). *The Development of Model of Innovation Organization for Secondary Schools under the Office of Basic Education Commission*[Doctoral dissertation, Burapha University].
- Esteves, D. (2018). Colaborar para innovar: Contribuciones desde un caso portugués para rediseñar la noción de innovación educativa. (Collaborate to innovate: contributions from a Portuguese case study to redesign the notion of educational innovation). *Revista Educación*, 3(1), 7–30. file:///C:/Users/HP/Downloads/31406.pdf
- Habing, B. (2020). *Exploratory Factor Analysis*. <http://www.stat.sc.edu/habing/courses/530EFA.pdf>
- Junkrapor, M. (2019). Establishing an Innovative Organization to Drive towards the Organizational Excellence. *Executive Journal*, 39(1), 52–66.
- Korhonen, T., Lavonen, J., Kukkonen, M., Sormunen, K., & Juuti, K. (2014). The Innovative School as an Environment for the Design of Educational Innovations. In *Finnish Innovations and Technologies in Schools* (pp. 99–113). https://doi.org/10.1007/978-94-6209-749-0_9
- Laundy, P. (2006). *An Innovation Discipline Model*. <http://www.bpm institute.org/articles/article/article/aninnovation-discipline-model.html>
- Leithwood, K., & Jantzi, D. (2009). A Review of Empirical Evidence About School Size Effects: A Policy Perspective. *Review of Educational Research*, 79(1), 464–490. <https://doi.org/10.3102/0034654308326158>
- McKeown, M. (2008). *The Truth About Innovation*. Prentice–Hall.
- Ministry of Education. (2021). *Results of Programmed for International Student Assessment: PISA 2018 Reading Mathematics and Sciences*. The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology.
- Maneenop, V. (2019). The Development Model toward Innovative School under the Office of the Basic Education Mission in Thailand. *Test Engineering & Management*, 81, 2554–2566.
- Morakul, R. (2017). A Factor Analysis of Innovative Organization of School in the Basic Education. *Veridian E-Journal*, 10(2), 2341–2355.
- Office of the Basic Education Commission. (2020). *Action Plan 2020*. Ministry of Education.
- Office of the Permanent Secretary Ministry of Education. (2020). *Strategic Plan of Technology for Education Development Fund 2020–2022*. Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education.

- On-Ay, W. (2015). A Model for the Development of a Private School towards an Innovative Organization. *Journal of Education Naresuan University*, 17(2), 74–84.
- Prajankett, O. (2014). An educational innovative organization: A new choice of educational administration. *Journal of The Royal Thai Army Nurses*, 15(1), 45–51.
- Personnel Management Association of Thailand. (2019). *Human Resources Professional Standards*. <http://www.pmat.or.th/main/index.php>
- Peters, T. J., & Waterman, R. H. (1982). *The Art of Japanese Management: Applications for America's Best-Run Companies*. Harper & Row.
- Plunkett, W. R. (1994). *Management* (5th ed.). Wadsworth Publishing.
- Rimkheeree, S. (2019). *A Development of Indicators for Educational Innovative Organizations in Secondary Schools under the Office of Basic Education Commission*[Doctoral dissertation, Burapha University].
- Saengthanang, K. (2020). The Model of Development for Basic Education Schools to an Innovative Organization. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 5(7), 153–168.
- Schermerhorn, J. R. (2005). *Management* (8th ed.). John Wiley & Sons.
- Senge, P.M. (1994). *The Fifth Discipline Fieldbook: Strategies and Tools for Building a Learning Organization*. Currency.
- Sittisomboon, M. (2009). *The Development of Educational Innovation*. Faculty of Education, Naresuan University.
- Thepkraiwin, P. (2011). *The Development of a Collaborative Network Model for Educational Quality Management in Small Sized Primary Schools*[Doctoral dissertation, Khon Kaen University].